

Andrei Dorian Gheorghe

**DE LA LEGILE LUI MURPHY PENTRU
METEORI LA CAMPIONATUL MONDIAL DE
ASTRO-ȚIPURITURĂ-STRIGĂTURĂ**

O ANTOLOGIE DE ASTROUMOR, ASTROPOEZIE
ȘI BIJUTERII ASTROCULTURALE
DIN LUMINA PERSEIDELOR

EDITURA ASTROMIX
CLUJ-NAPOCA
2023

I. INTRODUCERE: PERSEIDE, ASTROUMOR, ASTROPOEZIE...	5
II. DESPRE CUM AU APARUT... LEGILE LUI MURPHY DESPRE METEORI!	16
III. ZÂMBIND ȘI MEDITÂND CU FONDATORUL „PERSEIDELOR”...	20
IV. PERLE ASTROUMORISTICE INVOLUNTARE ÎN MASS MEDIA	33
V. ZÂMBETE ȘI CREATIVITATE LA PRIMELE „PERSEIDE”	37
VI. AVANGARDA ROMÂNEASCĂ, ORDINUL GÂRȚĂILOR MARILOR ZBORURI ȘI ABREVIEREA SARM CU PUȚINĂ ARHEOASTRONOMIE	74
VII. ZÂMBETE ȘI CREATIVITATE LA „EUROECLIPSE PERSEIDS 1999”	95
VIII. UN TRIBUT PENTRU VESELUL HARALD ALEXANDRESCU	124
IX. ASTRODIVERTISMENT ÎN BUCUREȘTI	140
X. O STATUIE ROMÂNEASCĂ PENTRU UN ASTROPRIETEN BRITANIC	188
XI. ASTRODIVERTISMENT ÎN PROVINCIE	208
XII. ASTRONOMIE VERSUS ASTROLOGIE	265
XIII. O GALĂ A ELITEI ECHIPEI CAMPIOANĂ	

EXPERIMENTALE CU ASTROPOEȚI 279

XIV. UN FEL DE ERATĂ ȘI CEVA COMPLETĂRI LA „O
EPOPEE A CERULUI ROMÂNESC” 326

XV. CAMPIONATUL MONDIAL DE ASTRO-
ȚIPURITURĂ-STRIGĂTURĂ 336

XVI. POST-SCRIPTUM SAU UMOR LA „ASTRO 2022”
370

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ ȘI INVITAȚIE LA
LECTURĂ 383

INTRODUCERE: PERSEIDE, ASTROUMOR, ASTROPOEZIE...

Înainte de toate, trebuie să spun că mi s-a părut evident că primele trei cărți pe care le-am publicat la Editura Astromix (despre cavalerii poeziei astronomice românești - în colaborare cu editorul Dan-George Uza -, astroproverbe în versuri și teatrul astropoetic) pot fi considerate prolog la volumul „O epopee a cerului românesc: mișcarea astronomică, literații stelelor și uniriile mari și mici ale românilor” (apărut în Octombrie 2022 și lansat la Conferința ASTRO 2022 a Societății Astronomice Române de Meteori) și că acesta are nevoie de o continuare în care să îi corectez imperfecțiunile și să insist asupra unor aspecte pe care le-am relatat fără profunzimea necesară. Dar de astă dată, prin această nouă carte (din care nu vor lipsi unele exprimări pamfletare) am hotărât să continui să etalez latura **cultural-astronomică** alternând, în principal, reprize de **astroumor și serii consistente de astropoezie în dezvoltări legate de viața mișcării astronomice naționale contemporane**, cu numeroase relatări despre aceasta și eseuri rarissime.

De ce am procedat așa și nu am realizat antologii separate de astroumor și astropoezie? Simplu, pentru că aceste genuri au fost strâns legate în evoluția mișcării de cosmopoezie a SARM, iar „bijuteriile astroculturale” s-au intercalat inerent printre acestea.

Ce-i drept, mi-am dorit ca această carte să acopere doar primii 15 ani de existență (1993-2008) ai Societății

Astronomice Române de Meteori, organizația care a revoluționat mișcarea astronomică în România după Revoluția din 1989. Însă acest lucru nu a fost posibil și, pe de o parte, n-am spus nici pe departe totul despre perioada respectivă, iar pe de altă parte, au fost cazuri în care am mers mai departe în timp, adică mai aproape de zilele noastre, astfel încât pot spune că acei 15 ani menționați au reprezentat doar nucleul acestui volum, pe care îl dedic celebrării a 30 de ani de activitate ai SARM.

Dar... ce reprezintă o mișcare astronomică? Spre deosebire de formele fixe ale practicării astronomiei, realizate de astronomi profesioniști în observatoare, universități și institute, cu teme clare de cercetare avansată prin care încearcă să ducă mai departe cunoașterea Universului, mișcarea astronomică (în care se pot înscrie și astronomii profesioniști care nu sunt „cuminți”) este compusă din astronomi amatori, adică pasionații care preferă contactul direct cu cerul nepoluat din afara marilor orașe, își aleg în mod liber temele de observații, astrofotografie sau popularizare a „reginei științelor” și nu au un loc fix de practicare a pasiunii lor. (Cert este că de multe ori astronomii amatori sunt uimiți de cunoștințele matematice și astrofizice ale profesioniștilor, în timp ce astronomii profesioniști sunt uimiți de dinamismul variat al amatorilor.)

Ce reprezintă Perseidele? Cel mai popular curent de meteori anual, care provine din particulele lăsate de Cometa Swift-Tuttle, apare în luna August și al cărui radiant aparent se află în constelația Perseu. (Aici mai trebuie făcută o precizare, necesară pentru inițierea în conținutul acestei cărți: particulele lăsate de comete se numesc meteoroidi, fenomenele luminoase apărute din frecarea acestora cu

atmosfera terestră se numesc meteori, iar resturile de materie solidă care cad pe Pământ se numesc meteoriți. De asemenea, meteorii mai strălucitori în aparență decât orice planetă se numesc bolizi.)

Ce reprezintă „Perseide”? Cea mai lungă și mai complexă manifestare cultural-astronomică națională din lume în perioada 1993-1999 (practic, „radiantul” renașterii și dezvoltării mișcării astronomice din România după nefasta perioadă totalitară), care a continuat în forme mai restrânse până astăzi. Aceasta a fost fondată de președintele Societății Astronomice Române de Meteori (SARM), Valentin Grigore, și organizată anual de această societate după conceptul creatorului ei, astronomie-cultură-artă-educație-societate.

Ce este umorul? Am citit numeroase și variate definiții atât în DEX, cât și în dicționare celebre din străinătate, și până la urmă am tras concluzia că este „un ceva” care aduce veselie.

Ce este astroumorul? Nimic mai simplu, este umorul produs în diferite forme legate de astronomi și astronomie. Ori, altfel spus, umorul cules, trăit sau creat de iubitorii cerului.

Desigur, unii ar putea fi surprinși. Bine, dar astronomii sunt oameni serioși, cu preocupări superioare și cu prezentări publice etalon pentru sobrietate. Cum de te-ai putut gândi la așa ceva?

Răspuns. Și totuși, astronomii sunt și ei oameni, prin urmare supuși aceluiași legi pământene, așa că nici din lumea lor nu poate lipsi acea componentă fericită a naturii omenești care este umorul. Aici însă este vorba despre un umor specializat, care poate apărea de oriunde (inclusiv de la profanii și novicii în astronomie), într-un mod mai mult sau mai puțin așteptat sau voluntar. Așa că, despre această carte...

În primul rând, am inclus în ea întâmplări hazlii legate de participanții la marele eveniment „Perseide” al SARM, care, preț de un deceniu și jumătate, a constituit tărâmul de vis și punctul de întâlnire pentru iubitorii cerului din România, continuând și astăzi, dar într-un mod mai concentrat, să rămână fidel aceluiași spirit. Apoi am completat-o cu alte relatări astroumoristice pe care aceștia (precum și alți iubitori ai cerului) le-au trăit în alte locuri. Mai departe, trebuie să menționez:

1. Această carte este un elogiu dedicat spiritualității deosebite a iubitorilor cerului.

2. Bancurile astronomice și astronautice nu fac subiectul acestei antologii. Aici am de adăugat că editorul acestui volum, Dan-George Uza, a publicat o culegere cu astfel de bancuri pe blogul său „Cercul de stele”, care a fost reprodus apoi sub forma unei cărți cu aceeași denumire în 2012 și 2014. Iată un exemplu de banc de acest fel: „<De câți astronomi e nevoie pentru a schimba un bec?> <De nici unul, mai ales dacă becul e ars. Astronomilor le place întunericul!>

Dar cel mai bun banc astronomic mi s-a părut cel pe care președintele Astroclubului Galaxis din Arad, Mircea Pteancu, l-a prezentat comunității astronomilor amatori români pe fosta listă electronică națională „SARM”: „Soldații la raport afară. Vine comandantul și spune: <Mai mișcă cineva?> O voce din spate răspunde: <Pământul, domnule comandant.> Comandantul: <Cine a spus asta?> Răspunde din nou vocea: <Galileo Galilei.> Comandantul: <Galileo Galilei, un pas în față!>

3. Povestea astroumorului din România poate fi mult îmbogățită de alți astronomi.

Țin să specific, de asemenea, că am amintit în volumul precedent despre începuturile astroumorului românesc, datorate lui Grigore Alexandrescu în poezie („Cometei anonsate...” și „Răspunsul cometei”), lui Ion Luca Caragiale în proză („Despre cometă”) și lui Victor Anestin în realismul astronomic (în unele pagini ale revistei „Orion”), precum și despre unele momente de astroumor contemporan.

Totuși, acum aș mai coborî puțin în trecut până la începuturile mișcării astronomice românești, când limba noastră era în formare și iubitorii cerului căutau cele mai bune exprimări pentru definirea legilor și obiectelor cosmice, lucru pe care l-au făcut în forme ce astăzi devin de-a dreptul emoționante și stârnesc zâmbete solidare.

Astfel, din „Viziunea cosmică în poezia românească” de Al. Dima (Editura Junimea, Iași, 1982) am aflat despre o definiție dată legii atracției universale de Costache Conachi la sfârșitul secolului 18: „Aceasta este atracția, în minte venită marelui Newton, adică o atârnare ce o au trupurile cerești unul către altul.”

Iar din lucrarea președintelui fondator al Astroclubului Galaxis din Arad, Mircea Pteancu, intitulată „PRINȚIPURI DE GEOGRAFIE” DE I. GENILIE, BUCUREȘTI, 1841, TRANSLITERAȚIA ÎN LATINĂ A PĂRȚII „ASTRONOMIE - P. 63-82” (Sesiunea Națională de Comunicări a Societății Române pentru Astronomie Culturală, Timișoara 15-17 noiembrie 2019, Lucrări in extenso, Editura EUROBIT), dedicată cărții „PRINȚIPURI DE GEOGRAFIE sau ÎNCEPUTURI DE GEOGRAFIE STATISTICĂ, POLITICĂ, FIZICĂ ȘI ASTRONOMICĂ PENTRU TINERIMEA ȘCOALELOR PUBLICE” de profesorul Iosif Genilie, am aflat despre unele denumiri de la vremea aceea care par astăzi

extrem de pitorești. Astfel, astronomia timpului era „hronologie”, corpurile cerești erau „trupuri cerești”, atracția (gravitațională) era „atragere”, mișcarea diurnă era „mișcatul zilial”, axul pământesc era „osie”, emisfera era „emisferul”, mișcarea de revoluție era „mișcatul anual”, solstițiile erau „solstițe”, echinocțiile erau „echinocte”, planetele erau „planeți”, cometele erau „comeți”, sateliții naturali erau „lune”, primul pătrar era „cartul întâi”, ultimul pătrar era „cartul din urmă”, eclipsele erau „eclipsuri”, sistemul solar era „sistema solească”, un sistem stelar era „o sistemă stelească”, iar constelațiile erau „stelimi”.

Iar acum, după ce am trăit bucuria de a vedea acest mod în care înaintașii noștri s-au aplecat asupra astronomiei, haideți să descoperim în capitolele ce urmează unele din formele în care s-a produs umorul contemporan astronomic în România. Pentru aceasta, vă adresez și următoarea invitație în versuri:

Când viața te plictisește
Și visele nu au spor,
Încearcă de te trezește
Cu ceva astroumor.
Poate vei simți cum crește
În tine stelarul dor.

Cât despre mișcarea națională de astropoezie a SARM, aceasta și-a mai adăugat între timp încă un an, al 27-lea, în lunga sa perioadă de supremație mondială în acest gen, recunoscut azi pe plan internațional drept o componentă umanistă a astronomiei. (Încă o precizare: astropoezia reprezintă poezia astronomică supervizată de iubitorii

cerului - altfel spus, nu orice contemplare stelară aberantă în versuri se poate încadra aici -, iar cosmopoezia este îmbinarea dintre astropoezie și alte forme de creație, în principal astrofotografie și astroarte. Mai pe șleau: a scrie poezii despre Cosmos doar după consultarea unor dicționare, fără a observa, trăi și înțelege prea mult din cerul înconjurător, apoi a pretinde că acestea reprezintă lucrări novatoare de astropoezie pentru a fi lăudat de critici literari eventual mituiți și paraleli cu astronomia implică riscul de a deveni doar „chior în țara orbilor”. Totuși, în lipsa unor criterii riguroase, de tipul celor din sport, nici aici nu trebuie să lipsească o doză de maleabilitate în aprecierea acestora.)

O perioadă în care SARM (sub coordonarea mea și cu sprijinul lui Valentin Grigore) a realizat în limba engleză:

-Șapte antologii majore tipărite (în condiții extrem de dificile) de astropoezie internațională (suplimente ale revistei „Noi și Cerul” în 1996-2002, înainte ca Internetul să intre complet în viața noastră), care au fost oferite participanților la Conferințele International Meteor Organization și trimise la diferite centre internaționale de astronomie și cultură.

-Cinsprezece astropoetry show-uri la Conferințele International Meteor Organization (IMC, în 1997-2011), unul în cadrul proiectului mondial „Leonid MultiInstrument Aircraft Campaign” al NASA (Tel Aviv, 2000) și unul la Simpozionul „Rolul Astronomiei în Cultură și Societate” al Uniunii Astronomice Internaționale din Deschiderea Anului Internațional al Astronomiei (UNESCO, Paris, 2009), unul la Simpozionul Internațional pentru Dark Sky Parks (Monsec, Spania, 2010) și unul în colaborare cu organizația mondială Astronomers Without

Borders (Târgoviște, 2018). Menționez că însuși fondatorul IMO, belgianul Paul Roggemans, a spus cândva: „Astropoetry Show-ul este highlight-ul IMC-ului”.

-Douăsprezece antologii de astropoezie internațională în Meteor Contemporary Contemporary Poetry Project pentru arhiva electronică a International Meteor Organization (în 2002-2008, acesta fiind primul proiect regulat de astropoezie din istorie patronat de o organizație mondială de astronomie).

-Antologii de astropoezie pentru proiectele mondiale (susținute de Societatea Scriitorilor Națiunilor Unite) „Dialogue Among Civilizations Through Poetry Readings” în 2002 și 2003 (acesta a fost cel mai mare proiect de poezie din toate timpurile, constând în recitaluri colective organizate cu ocazia Zilei Mondiale a Poeziei UNESCO - 21 Martie - în circa 150 de orașe ale lumii) și „Poetry on the Peaks 2002”. (SARM nu doar că a suplinat neparticiparea Uniunii Scriitorilor din România - care s-a limitat numai la a celebra ZMP într-un sediu special - în primul dintre aceste proiecte, ci a fost și cel mai activ grup național de pe glob și a clasat România la acest capitol pe locul 2 în lume după SUA, iar prin cele 20 de recitaluri organizate în locuri înalte, SARM a dus România în mod autoritar pe locul 1 în lume în cel de-al doilea proiect.)

-Alte antologii de astropoezie, care au fost realizate pentru Astropoetica.com (SUA, inclusiv subdomeniul SARM Golden Astropoetic Gallery), proiectul Venus Transit 2004 al Observatorului European (ESO), Romanian Comet Contemporary Poetry (2006) pentru arhiva electronică a iubitorilor de comete, Poets for Human Rights (SUA, 2006)

și programul AstroArts / Astropoetry Blog al Astronomers Without Borders (începând cu 2010).

-Cel puțin câte o antologie internațională anuală de cosmopoezie (începând cu 2005) pentru website-ul Cosmopopetry - SARM and Friends.

Și dacă în cartea mea anterioară am prezentat, în mai multe rânduri, unele vârfuri din această mișcare, acum sunt în măsură să prezint „lotul lărgit” al acestei mișcări prin câteva antologii mai mici, care împreună înseamnă cât una mare. (Aici însă am de mărturisit ceva mai delicat. Am mai povestit că, întrucât indiferența „organelor” culturale românești a fost aproape totală față această mișcare eveniment în istorie, am decis ca ea să fie produsă publicistic, cu mici excepții, în limba engleză deoarece creațiile ei au fost foarte bine primite în străinătate, iar obiectivul meu prioritar a fost să o mențin pe locul 1 în lume. După două decenii însă, hotărând că este momentul să revenim acasă, în limba română, prin cărți specializate, am descoperit că îmi este foarte greu să găsesc toate originalele poetice între mii de foi, câteva minipublicații, liste electronice, adrese de email care nu mai sunt valabile și un calculator vechi ce devenit nefuncțional...

În schimb, aproape tot ce am dorit a fost publicat în limba engleză pe Internet, așa că, în unele cazuri - rare, ce-i drept - a apărut o situație cu adevărat tragicomică: a trebuit să retraduc în română texte pe care inițial le tradusesem în engleză din română! Oricum, am reușit între timp să măresc orizontul de căutare și sper ca pe viitor să ofer și mai multe în limba noastră referitor la această mișcare...)

Un alt motiv important pentru care acum aduc mai mult în atenție astropoezia promovată de SARM este pentru ca

aceasta să folosească drept inspirație acelor care decid să popularizeze astronomia în modul care s-a dovedit cel mai frumos și eficient în istorie, acela în care s-au folosit citate din poezii astronomice, o metodă inaugurată pe plan mondial de francezul Camille Flammarion și pe plan național de Victor Anestin.

De asemenea, lucrarea de față include și o serie de module pedagogice despre metodele folosite de SARM în producerea astropoeziilor de către membrii săi. Nu că ar fi cine știe ce de ele (de pildă, un literat cunoscut, care locuia în „blocul scriitorilor” din București, când i-am arătat în 1991 primele astropoezii pe care le-am publicat în revista națională de astronomie de atunci, „Orion”, m-a asigurat în mod încurajator că n-au valoare pentru că nu le înțelege toată lumea), dar faptele au arătat că altele mai bune nu s-au scris pe planeta noastră în era contemporană.

În ce privește îmbinarea de astroumor, astropoezie și cultură astronomică, care va urma, aceasta va aduce în final o formă de exprimare în care toate acestea se reunesc simultan: un campionat mondial original de creații specific românești, în care personalități planetare din întreaga lume au fost invitate nu să scrie în românește, ci să gândească și să creeze românește.

Iar în finalul acestui capitol introductiv, vă voi informa că am încercat ca în acest volum să nu repet niciunul dintre textele din cele patru cărți ce mi-au apărut anterior la Editura ASTROMIX (probabil însă că nu am reușit 100%) și voi dezvălui, în mod astropoetic, câteva date despre... entitatea cosmică în grija căreia ne aflăm ca specie (ca să cădem de acord asupra locului în care trăim):

de Andrei Dorian Gheorghe

Locul nașterii și adresa:

Calea Lactee.

Strămoș:

Big Bang.

Semnalmente:

opt planete și zeci de sateliți,
mii de asteroizi și de comete,
zburdalnică materie meteorică.

Eliberat de Secția de Poliție
a Seriei Stelelor Principale.